

Trækket af lappedykkere ved Blåvandshuk 1963-1977

BENT JAKOBSEN

(With an English summary: *The occurrence of grebes at Blåvandshuk 1963-1977*)

Meddelelse nr 25 fra Blåvand Fuglestation

Indledning

I perioden 1963-1977 var Blåvand Fuglestation bemandedet så godt som hvert efterår, de fleste forår og i flere vintersæsoner. Rutinemæssige observationer af fugletrækket forbi Blåvandshuk blev udført næsten dagligt i disse perioder. I denne artikel behandles trækket af lappedykkere, og det sammenlignes med de få andre lokaliteter, hvorfra oplysninger om lappedykkertræk haves, først og fremmest Hollands Nordseekyst (Camphuysen & Dijk 1983).

Hans Meltofte takkes for gennemlæsning og kritik af manuskriptet. Carlsberfondet har i alle årene ydet økonomisk støtte til observationerne og har desuden betalt trykningen af herværende artikel.

Materiale og metode

Lappedykkere trækker over land om natten, men træk langs kysterne kan ses om dagen (Cramp & Simmons 1977). Observationerne ved Blåvand er oftest foretaget de første tre timer efter solopgang og den sidste 1½ time før solnedgang. På dage med godt træk er der ofte observeret længere tid. Observationsdage og timer fremgår af Tab. 1.

Registreringerne er foretaget fra selve stranden, eller oftest fra klitterne. Observationerne fra klitterne er uden tvivl de bedste til registrering af trækkende lappedykkere, da man her står 4-5 m over havniveau; lappedykkerne trækker meget lavt over vandet, og altid enkeltvis el-

ler ganske få sammen, 200-2000 m fra kysten. De forsvinder således let i bølgedalene, hvorfor også vejrforholdene kan være af afgørende betydning ved observationen, idet østenvind (fralandsvind) giver mindre bølgegang og dermed bedre mulighed for at opdage fuglene.

Ofte kan det være svært at artsbestemme lappedykkerne, hvis ikke vingetegningerne ses tydeligt. Især har Nordisk *Podiceps auritus* og Sorthalset Lappedykker *Podiceps nigricollis* voldt problemer. De sydtrækkende lappedykkere flyver normalt udenfor revet og følger dette mod sydvest på samme måde som lommerne (Meltofte & Kiørboe 1973).

Materialet er på ialt 2710 observerede lappedykkere, hvoraf 2493 er artsbestemt.

Artsgennemgang

Lille Lappedykker *Tachybaptus ruficollis*

Er kun observeret med otte individer på 15 år. Alle observationer ligger med. august - pri. december.

Arten yngler bl.a. i Danmark og det sydlige Sverige. Den er udpræget nattrækker (Bauer & Glutz 1966), hvorfor den kun observeres fåtaligt ved Blåvand.

Toppet Lappedykker *Podiceps cristatus*

Med 1042 observerede individer er Toppet Lappedykker den næsttalrigste forbitrækkende lap-

Tab. 1. Totaltal for de mindre almindelige arter samt ubestemte lappedykkere fordelt på måned. Desuden er observationsaktiviteten angivet.

Total monthly numbers through 1963-77 of the less common species and unidentified grebes.

	Januar			Februar			Marts			April			Maj			Juni			
Antal observationsår No. of observation years	5	6	5	5	5	5	8	7	10	10	9	7	9	9	8	6	6	6	
Antal observationsdage No. of observation days	48	47	50	46	43	31	55	65	87	78	75	56	70	77	61	41	45	49	
Antal observationstimer No. of observation hours	124	114	140	135	125	94	180	232	284	252	234	175	207	227	171	101	114	109	
<i>Tachybaptus ruficollis</i>																			
<i>Podiceps auritus</i>	1					3	2	1		1									
<i>Podiceps nigricollis</i>																			
<i>P. auritus/nigricollis</i>				1	1	2	1		1	2									
Podicipedidae sp.	12	6	6	1	4				1	1	5	2	1		2	1		1	
	Juli			August			September			Oktober			November			December			Ialt
Antal observationsår No. of observation years	10	14	15	16	13	13	11	12	13	13	13	13	10	8	8	6	5	5	
Antal observationsdage No. of observation days	79	106	141	140	123	121	101	104	119	113	113	104	85	67	65	54	47	34	
Antal observationstimer No. of observation hours	264	413	843	1044	707	508	348	374	510	401	420	323	258	190	162	126	84	97	
<i>Tachybaptus ruficollis</i>				2				1	1		2	1				1		8	
<i>Podiceps auritus</i>								1	1	1	9	8	4	2				34	
<i>Podiceps nigricollis</i>	1				1			3	5	5	3	3	5	7	1			34	
<i>P. auritus/nigricollis</i>				1				2	1	8	4	2	12	4	6		2	50	
Podicipedidae sp.	1	1		3	1	4	17	7	7	18	13	20	20	3	5		1	3	

pedykkerart ved Blåvandshuk. Af de 1042 fugle var kun 52 nordtrækkende og 28 rastede.

Efterårstrækket begynder allerede i juli måned (Fig. 1). Hunnerne forlader på dette tidspunkt ynglepladserne og samles på bestemte fældningslokaliteter (Cramp & Simmons 1977). Trækket forbi Blåvandshuk i juli og august er således sandsynligvis et fældningstræk. I Ijsselmeer i Holland er set fældekonzentrationer på op til 20.000 fugle (Cramp & Simmons 1977).

I løbet af efteråret forlader de Toppede Lappedykkere indvandene og søger mod kysterne, for derefter at påbegynde det egentlige efterårstræk mod sydvest, som kulminerer med. oktober - med. december (Fig. 1) (Cramp & Simmons 1977). Sidste halvdel af december ses dog også enkelte, idet nogle af fuglene først forlader ynglelokaliteterne, når disse fryser til (Salomonson 1972).

Oftest registreres under 100 Toppede Lappedykkere på et efterår, dog er der i 1969 og 1975 iagttaget henholdsvis 149 og 193.

De første tre måneder af året observeres visse år mange Toppede Lappedykkere, afhængigt af vejrforholdene. Ved kraftige temperaturfald iagttages ofte et kraftigt træk mod syd. Således den 9. januar 1967, hvor 67 trak mod syd på 2½ time. Heraf trak 42 på kun en halv time kl.

10.00-10.30. De foregående døgn lå temperaturen omkring frysepunktet, men den 9. januar var den faldet til -3 - -5°C. - På den hollandske Nordsøkyst er der også observeret et kraftigt sydtræk i forbindelse med kuldefremstød om vinteren (Camphuysen & Dijk 1983).

Både efterår og vinter observeres de fleste fugle ved vinde mellem øst og vestsydvest, og disse vindretninger er da også de fremherskende på denne årstid.

Forårstrækket topper med. marts - maj (Fig. 1), og her er ialt set 69 fugle, hvoraf 18 trak mod nord.

Toppet Lappedykker er den talrigste ynglende lappedykkerart i Danmark med 3400-3900 par (Asbirk & Dybbro 1978). Af ringmærkede danske ynglefugle foreligger kun få gemmeldinger. Enkelte er gemmeldt fra England og et par gemmeldinger kommer fra Sortehavet. Sidstnævnte var mærket i det østlige Danmark (Zoologisk Museums gemmeldinger).

Det må antages, at hovedparten af de Toppede Lappedykkere, der passerer Blåvandshuk, kommer fra ynglepladserne i det sydlige Skandinavien og er på vej til overvintringsområderne langs Vesteuropas kyster (Cramp & Simmons 1977).

Sådan ses lappedykkerne *ikke* trække forbi Blåvand. Her flyver fuglene oftest lavt mellem bølgerne ude på den anden side af brændingen, og de fleste er i vinterdragt. Foto: John Larsen.

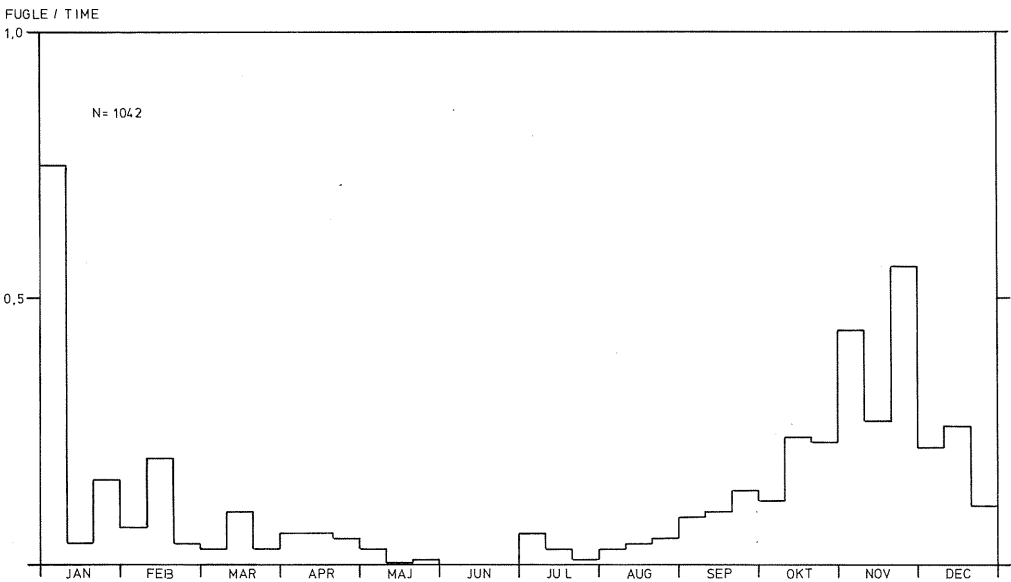

Fig. 1. Forekomsten af Toppet Lappedykker i fugle pr time i 10(11)-dages perioder 1963-1977.
The occurrence of Great Crested Grebe *Podiceps cristatus* at Blåvandshuk 1963-1977. Birds per hour in 10(11)-day periods.

Gråstrubet Lappedykker *Podiceps grisegena*

Den hyppigst forbitrækkende lappedykkerart ved Blåvand. 1375 eks. er registreret, og heraf var 64 nordtrækkende fordelt med 28 forår og 36 efterår; 19 rastede.

Efterårstrækket begynder allerede i august (Fig. 2), hvilket hænger sammen med, at fuglene tidligt forlader yngleområderne og fælder på overvintringsstedet (Folkestad 1978). Gennem september stiger antallet, og efterårstrækket ved Blåvandshuk kulminerer med. oktober – med. december (Fig. 2).

Uden for yngletiden lever arten til havs (Folkestad 1978), hvilket forklarer, at der er en tydelig tendens til, at de fleste fugle ses i vinde mellem syd og vest og ofte ved kraftige vindstyrker. Maksimum var 107 den 18. oktober 1971 med vind fra SSV 4-6 Beauf. Andre store dage var den 18. oktober 1970 med 40 eks. (vind V 7) og den 17. oktober 1971 med 44 eks. (vind S 5). De forbitrækkende Gråstrubede Lappedykkers antal varierer meget fra år til år. Ud af 15 observationsår er arten observeret med over 100 eks. i fem efterår, talrigst i 1970 (200) og 1971 (290).

Også Gråstrubet Lappedykker er påvirket af temperaturfald i januar, februar og marts. Den 28. februar 1974 trak 32 mod syd om morgenen. Denne morgen var temperaturen -5°C og havde kun en gang tidligere i denne måned været under frysepunktet. Igen den 2. marts 1974 trak 29 mod syd, og denne morgen var temperaturen -3°C . Dette svarer til, at der i strenge vintre observeres et kraftigt influx ved de engelske kyster (Cramp & Simmons 1977).

Ult. marts – pri. april ses enkelte fugle trække mod nord under det egentlige forårstræk (Bauer & Glutz 1966).

Størstedelen af de Gråstrubede Lappedykkere, der trækker forbi Blåvandshuk, må formodes at tilhøre ynglebestandene i Danmark, Sverige, Finland og de øvrige Østersølande, idet disse bestande overvintrer langs Nordvesteuropas kyster (Cramp & Simmons 1977). På Ålandsøerne iagttages sydgående træk august – oktober (Cramp & Simmons 1977). Folkestad (1978) mener, at mange overvintrende fugle langs Norges vestkyst kommer fra Finland, og at de passerer over Den Skandinaviske Halvø under trækket.

Nordisk Lappedykker *Podiceps auritus*

Ud af 34 iagttagne individer er otte fra de tidlige forårsmåned i forbindelse med kuldetræk. Ef-

terårstrækket kulminerer ult. oktober – ult. november (Tab. 1) og det maksimale antal, der er set på et efterår, er 11 i 1977. De fleste fugle er set i sydlige vinde mellem VSV og ØSØ, og herudover er syv set i NØ-vind i forbindelse med kuldetræk.

Nordisk Lappedykker yngler almindeligt på Island og i store dele af Skandinavien samt videre østover. Den overvintrer fortrinsvis langs Nordvesteuropas kyster (Cramp & Simmons 1977), og det må være fugle på vej hertil, som iagttages ved Blåvand.

Sorthalset Lappedykker *Podiceps nigricollis*

Der foreligger overhovedet ingen forårsagttagelser, og af de ialt 34 iagttagne fugle er ikke mindre end 19 observeret i 1971.

Efterårstrækket kulminerer med. september – ult. november, nok meget afhængigt af temperaturen, da vindretningen ser ud til at være af mindre betydning. Sorthalset Lappedykker er observeret syv dage med østlige vinde og 10 dage med vestlige vinde. Arten er kun set seks af de 15 observationsår, og det maksimale antal var 19 i 1971.

Fuglene ved Blåvand må fortrinsvis stamme fra de forholdsvis små bestande i Danmark, Sverige og måske områderne umiddelbart syd for Østersøen. De vestlige bestande af Sorthalset Lappedykker overvintrer hovedsageligt i to områder, Rhin-deltaet i Vesteuropa og Tunis i Nordafrika (J. Fjeldså mundtl.).

Diskussion

Lappedykkertrækket forbi Blåvandshuk kan opdeles i to typer. Det egentlige forårs- og efterårstræk, hvor forårstrækket dog er helt ubetydeligt, og et kuldetræk om vinteren.

I løbet af efteråret forlader hovedparten af de Toppede og Gråstrubede Lappedykkere indvandede og trækker til overvintringsområder i Mellem- og Sydeuropa (Cramp & Simmons 1977). Trækket forbi Blåvand må antages overvejende at bestå af fugle, der overvintrer langs Vesteuropas kyster.

Nogle fugle forbliver formentlig i de større ferske indvande, som først fryser til sent (Salomonsen 1972). I tilfælde af kraftige temperaturfald i januar og februar tvinges de væk herfra og søger ud til kysterne og mod syd. Blåvand kan berøres af dette kuldetræk, idet kystlinien virker som ledelinie.

Tidsmæssigt falder trækket af Toppet og Grå-

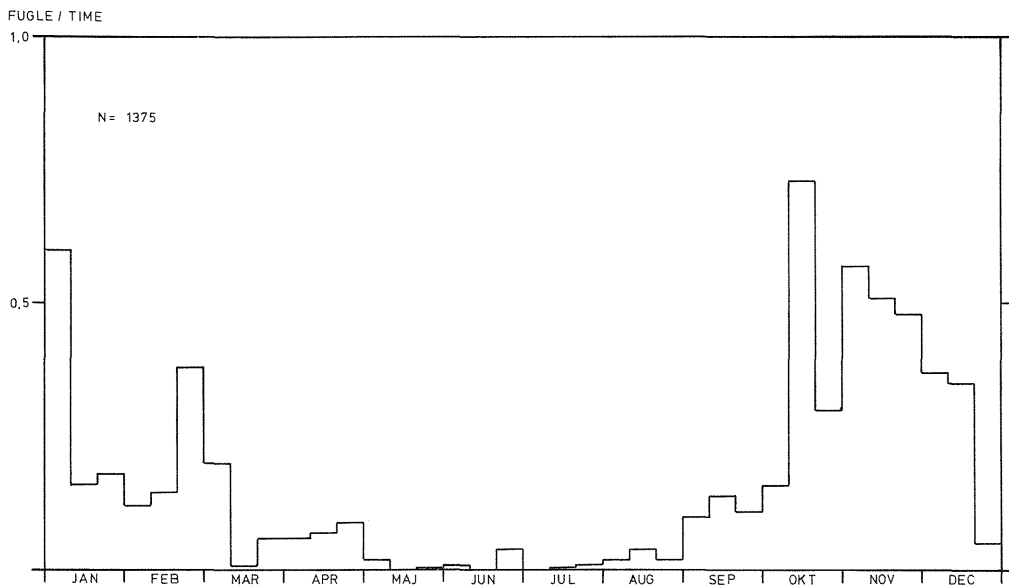

Fig. 2. Forekomsten af Gråstrubet Lappedykker i fugle pr time i 10(11)-dages perioder 1963-1977. *The occurrence of Red-necked Grebe Podiceps grisegena at Blåvandshuk 1963 - 1977. Birds per hour in 10(11)-day periods.*

strubet Lappedykker sammen med trækket ved den hollandske kyst. Også her er konstateret et betydeligt træk af Toppet Lappedykker i forbindelse med temperaturfald (Camphuysen & Dijk 1983), og ved Englands vestkyst iagttages ved lignende vejrforhold et kraftigt influx af Gråstrubet Lappedykker (Cramp & Simmons 1977).

I forhold til andre kendte nordeuropæiske træksteder som f.eks. Ottenby og Falsterbo er lappedykkertrækket ved Blåvand meget intensivt. Antalsmæssigt ses langt flere Toppede Lappedykkere ved den hollandske kyst end ved Blåvand, medens Gråstrubede Lappedykkers mere marine levevis udenfor yngletiden kan være forklaringen herpå, idet fuglene presses ind mod kysten ved kraftige vestenvinde.

Sorthalset og Nordisk Lappedykker observeres i meget vekslende antal ved Blåvand, men talrigest om efteråret. Disse to arter kan være ret vanskelige at bestemme i flugten, når de er i vinterdragt, hvilket også antallet af ubestemte, 50 ud af ialt 118, vidner om. Af de to arter er kun Nordisk Lappedykker iagttaget med sikkerhed om foråret. Da Sorthalset Lappedykkers yngleudbredelse især ligger sydøst for Danmark, er det muligt, at hovedparten af de 50 ubestemte Sorthalsete/Nordiske Lappedykkere har været Nordiske Lappedykkere. Denne art er altid ble-

vet betegnet som den mest sjældne herhjemme, hvorfor observatørerne formentlig har været særligt forsigtige ved bestemmelsen af den.

Summary

The occurrence of grebes at Blåvandshuk 1963-1977

Observations at Blåvandshuk (55°33' N, 8°5' E) of grebes through more than 10,000 hours during the 15-year period are summarized. Most of the observations (either from dunes 4-5 m a.s.l. or from the beach) were made during the first 3 hours after sunrise and the last 1½ hour before sunset.

Generally, the grebes flew just over the surface of the sea, 200-2000 m from the coast. All together, 2710 were recorded, of which 2493 were identified to species. By far the most numerous are the Great Crested Grebe and the Red-necked Grebe. Of the former species (Fig. 1), all but 52 N-flying and 28 resting birds migrated S. Autumn migration starts in July and August, probably birds on their way to moulting areas. The 'real' autumn migration peaks from mid-October to mid-December; the highest total in one autumn was 193 in 1975. Many Great Crested Grebes are occasionally seen flying S in winter in connection with temperature drops (maximum for one day 63, 9 Jan. 1967, when the temperature went from 0-2°C to -5°C).

The Red-necked Grebe (Fig. 2) is likewise mainly seen during autumn migration between mid-October and mid-December; the highest total in one autumn was 290 in 1971. Due to its maritime habits outside the

breeding season, the species is often observed in strong westerly winds (maximum 107, 18 Oct. 1971, wind SSW 4-6 Beauf.). Even in this species, many may be seen in winter in connection with temperature drops (maximum 32, 28 Febr. 1974, when temperature went from 0-2°C to -5°C).

Three other grebe species occur at Blåvand, but only in small numbers (Tab. 1).

Litteratur

Asbirk, S. & T. Dybbro 1978: Bestandsstørrelse og habitatvalg hos Toppet Lappedykker *Podiceps cristatus* i Danmark 1975. - Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 72: 1-13.
Bauer, K. M. & U. Glutz von Blotzheim 1966: Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Band 1. - Akad. Verlagsges., Wiesbaden.
Camphuysen, K. & J. van Dijk 1983: Zee- en kustvogels langs de Nederlandse kust 1974-79. - Limosa 56: 81-230.

Cramp, S. & K. E. L. Simmons (red.) 1977: The Birds of the Western Palearctic. Vol. 1. - Oxford.
Folkestad, A. O. 1978: Takseringer og studier av Gråstrupedykker i overvintringsområdene på Norskekysten. - Anser suppl. 3: 84-89.
Meltofte, H. & T. Kiørboe 1973: Forekomsten af Lommer Gaviidae ved Blåvandshuk 1963-71. - Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 67: 109-114.
Salomonsen, F. 1972: Fugletrækket og dets gåder. - Munksgaard, København.

Modtaget 16. marts 1987

Bent Jakobsen
Blåvand Fuglestation
6857 Blåvand

Fjeldvågen ses mest rastende og fouragerende ved Blåvand i oktober-november. Foto: Ib Andersen

